

บทที่ 3

ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับข้าวสังข์หยดเมืองพัทลุง

ข้อมูลพื้นฐานจังหวัดพัทลุง

ที่ตั้งและอาณาเขต

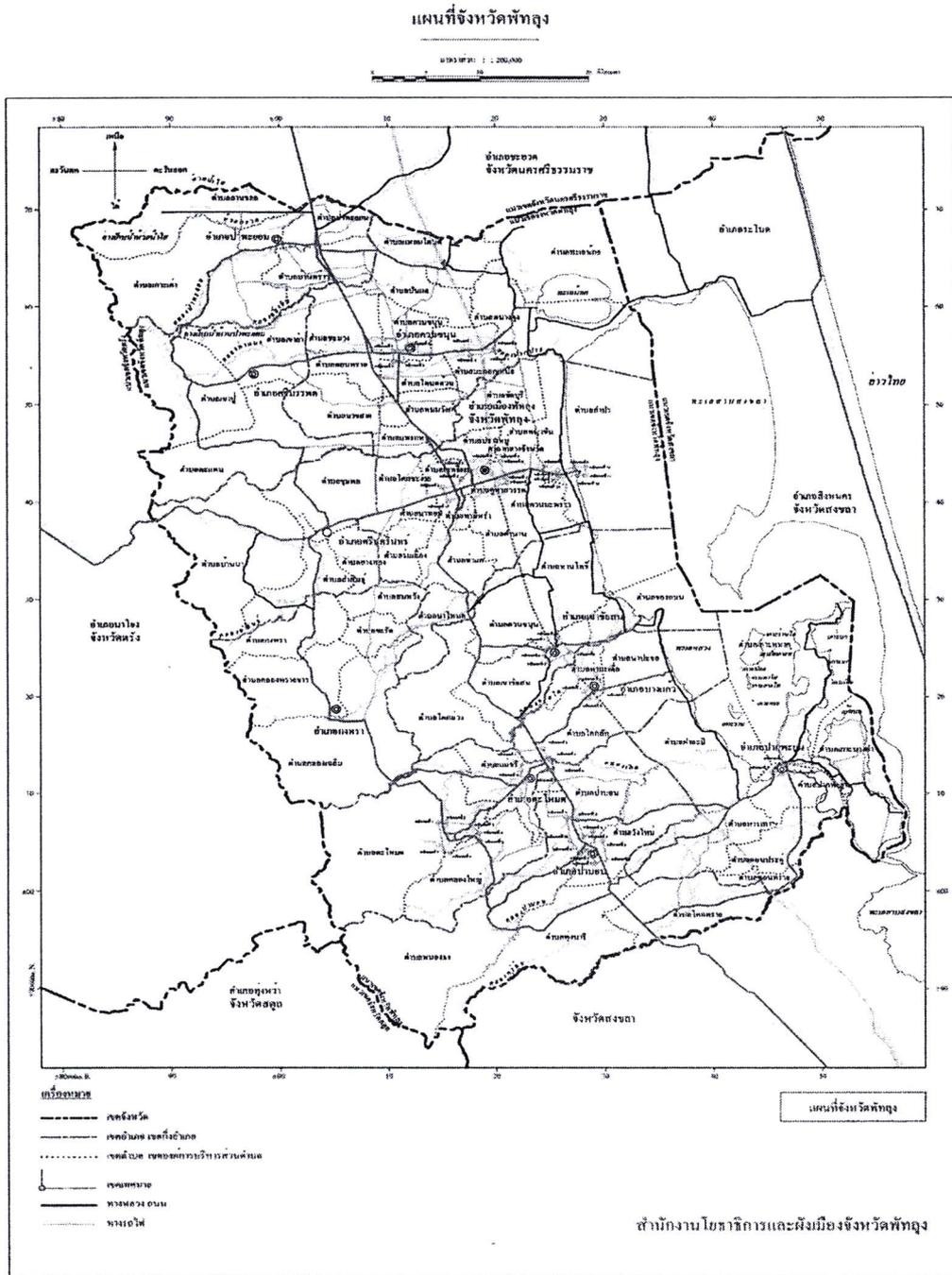
จังหวัดพัทลุงตั้งอยู่บริเวณชายฝั่งตะวันออกของแหลมมลายู หรือแหลมทอง (golden khersonese) ซึ่งตั้งอยู่ทางภาคใต้ของประเทศไทยหรือฝั่งตะวันตกของกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา (Songkhla Lake Basin) โดยตั้งอยู่บริเวณเส้นรุ้ง (latitude) ที่ 7 องศา 5 ลิปดา ถึง 7 องศา 55 ลิปดาเหนือ และเส้นแวง (longtitude) ที่ 99 องศา 44 ลิปดา ถึง 100 องศา 25 ลิปดาตะวันออก อยู่ห่างจากกรุงเทพมหานครตามเส้นทางรถไฟสายใต้ ประมาณ 846 กิโลเมตร ตามทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 41 ประมาณ 856 กิโลเมตร หรือตามทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 4 (ถนนเพชรเกษม) ประมาณ 1,200 กิโลเมตร มีรูปร่างลักษณะคล้ายสี่เหลี่ยมผืนผ้า โดยมีส่วนกว้างที่สุดตามแนวทิศตะวันออก-ตะวันตก ประมาณ 56 กิโลเมตร และส่วนยาวที่สุดตามแนวทิศเหนือ-ใต้ประมาณ 83 กิโลเมตร มีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดใกล้เคียงดังนี้ (จังหวัดพัทลุง, 2553)

1. ทิศเหนือติดต่อกับอำเภอชะอวด จังหวัดนครศรีธรรมราช และอำเภอระโนด จังหวัดสงขลา

2. ทิศใต้ติดต่อกับอำเภอควนเนียง จังหวัดสงขลา และอำเภอควนกาหลง จังหวัดสตูล

3. ทิศตะวันออกติดต่อกับทะเลสาบสงขลา ซึ่งเป็นน่านน้ำติดต่อกับอำเภอสิงหนคร อำเภอสทิงพระ อำเภอกระแสดินธุ์ จังหวัดสงขลา

4. ทิศตะวันตกติดต่อกับเทือกเขาบรรทัด ซึ่งเป็นแนวติดต่อกับอำเภอนาโยง อำเภอย่านตาขาว อำเภอปะเหลียน อำเภอห้วยยอด อำเภอรษฎา จังหวัดตรัง และอำเภอควนกาหลง กิ่งอำเภอมะนัง จังหวัดสตูล

ภาพ 3 แผนที่จังหวัดพัทลุง

ที่มา. จาก แผนที่จังหวัดพัทลุง, โดย จังหวัดพัทลุง, 2554, ค้นเมื่อ 29 มิถุนายน 2554, จาก

<http://www.phatthalung.go.th/mappt11.pdf>

ขนาดและพื้นที่

จังหวัดพัทลุงมีเนื้อที่ทั้งหมดประมาณ 3,424.473 ตารางกิโลเมตร หรือ 2,140,295.60 ไร่ เป็นพื้นดิน 1,919,446 ไร่ และเป็นพื้นน้ำ 220,850 ไร่ นับเป็นจังหวัดที่มีเนื้อที่มากเป็นอันดับที่ 10 ของภาคใต้ และเป็นอันดับที่ 58 ของประเทศไทย (จังหวัดพัทลุง, 2553)

ภูมิประเทศ

สภาพพื้นที่มีลักษณะเป็นภูเขาและที่ราบสูง ทางด้านตะวันตกอันประกอบด้วยเทือกเขาบรรทัดและสูงกว่าระดับน้ำทะเลปานกลางประมาณ 50-1,000 เมตร ส่วนใหญ่เป็นป่าไม้ เช่น สวนยางพารา สวนไม้ผลและไม้ยืนต้น ถัดลงมาทางด้านตะวันออกเป็นที่ราบสลับที่ดอน มีความสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลางเฉลี่ย 0-15 เมตร บริเวณนี้ส่วนใหญ่ปลูกข้าว ยางพารา มะพร้าว พืชผัก และพืชไร่ชนิดต่าง ๆ โดยมีอัตราความลาดชัน 1 : 1,000 จากทิศตะวันตกมาสู่ทิศตะวันออกของจังหวัด ซึ่งสามารถแบ่งลักษณะภูมิประเทศออกเป็น 3 ส่วนได้ดังนี้ (จังหวัดพัทลุง, 2553)

1. บริเวณเทือกเขาและที่ราบสูงด้านตะวันตก มีเทือกเขาบรรทัดเป็นแนวยาวจากทิศเหนือไปจดทิศใต้ของจังหวัด และเป็นแนวแบ่งเขตแดนระหว่างจังหวัดพัทลุงกับจังหวัดตรัง พื้นที่สูงกว่าระดับน้ำทะเลเฉลี่ยประมาณ 40-800 เมตร มีความกว้างไปทางทิศตะวันออกประมาณ 10 กิโลเมตร เป็นต้นกำเนิดลำคลองหลายสายซึ่งจะไหลไปสู่ทะเลสาบสงขลา ได้แก่ คลองท่าแซะ คลองป่าพะยอม คลองบางแก้ว คลองท่ามะเค็ด คลองนาท่อม คลองป่าแก่ คลองปันแต คลองลำสินธุ์ คลองเกิด คลองโห้ชะงังกระ และ คลองตะโหมค เป็นต้น

2. บริเวณที่ราบสลับที่ดอน เป็นบริเวณส่วนกลางของจังหวัด ความสูงจากระดับน้ำทะเลเฉลี่ยประมาณ 5-15 เมตร มีลักษณะเป็นเขาเตี้ย ๆ สลับกับพื้นที่ราบ

3. บริเวณที่ราบลุ่มด้านตะวันออก ลักษณะเป็นที่ราบลุ่มมีหนองน้ำขนาดใหญ่กระจัดกระจายทั่วพื้นที่ และมีพื้นที่ส่วนหนึ่งเป็นเกาะในบริเวณทะเลสาบสงขลาซึ่งทะเลสาบส่วนที่อยู่ในเขตพื้นที่จังหวัดพัทลุง แบ่งเป็น 2 ตอน คือ ทะเลน้อยอยู่ทางตอน

เหนือสุด มีพื้นที่ผิวน้ำประมาณ 17,500 ไร่ ชายฝั่งโดยรอบมีความยาวประมาณ 20 กิโลเมตร และทะเลสาบตอนในหรือทะเลหลวงสภาพเป็นน้ำจืดและน้ำกร่อยบางฤดูกาล

ภูมิอากาศ

สภาพภูมิอากาศมี 2 ฤดูกาล คือ ฤดูร้อน และฤดูฝนได้รับอิทธิพลจากมรสุมตะวันตกเฉียงเหนือ และมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ ปริมาณน้ำฝนโดยเฉลี่ย 1,853.5 มิลลิเมตรต่อปี จำนวนวันฝนตกเฉลี่ย 154 วันต่อปี อุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ย 29.3 องศาเซลเซียส ในเดือนเมษายน และอุณหภูมิต่ำสุดเฉลี่ย 26.7 องศาเซลเซียสในเดือนธันวาคม อุณหภูมิเฉลี่ยตลอดปี 28.14 องศาเซลเซียส ความชื้นสัมพัทธ์อยู่ระหว่างร้อยละ 75-83 โดยเฉลี่ย ร้อยละ 78.7 และความเร็วลมประมาณ 1-2 เมตรต่อวินาที ปริมาณการระเหยของน้ำประมาณ 3.3- 5.5 มิลลิเมตรต่อวัน (จังหวัดพัทลุง, 2553)

ทรัพยากรดิน

ลักษณะภูมิประเทศโดยภาพรวมลาดเทจากสันของเทือกเขาบรรทัดด้านทิศตะวันตกลงสู่ทะเลสาบสงขลาด้านทิศตะวันออก โดยแบ่งลักษณะดินออกเป็น 7 ลักษณะตามลักษณะภูมิประเทศได้ดังนี้ (จังหวัดพัทลุง, 2553)

1. พื้นที่ชายฝั่งที่น้ำทะเลท่วมถึง มีพื้นที่ 2,783 ไร่ ได้แก่ พื้นที่รอบเกาะต่าง ๆ ในอำเภอปากพะยูน ลักษณะดินเป็นดินเค็ม
2. พื้นที่ราบที่น้ำทะเลเคยท่วมถึง มีพื้นที่ 60,776 ไร่ สภาพเป็นที่นา นาไร่ ป่าเสม็ด ลักษณะดินเป็นดินเปรี้ยว
3. พื้นที่ราบน้ำท่วมถึง มีพื้นที่ 797,373 ไร่ ได้แก่ พื้นที่นาทั่ว ๆ ไป บางแห่งอาจปรับปรุง เพื่อทำไร่สวนผสม บางแห่งเป็นนาไร่ หรือบางแห่งเปลี่ยนเป็นปลูกยางพารา
4. พื้นที่ดินลาดชันน้ำกว่าร้อยละ 5 มีพื้นที่ 444,769 ไร่ พื้นที่ดอนทั่ว ๆ ไปมีความลาดชันไม่เกินร้อยละ 5 ปลูกยางพารา ไม้ผล ไม้ยืนต้น เป็นต้น ดินมีลักษณะหลากหลาย ทั้งดินเหนียว ดินร่วนปน ดินเหนียว ดินร่วนปนทราย ดินปนลูกรัง และดินทรายจัด

5. พื้นที่ดินลาดชันสูงร้อยละ 5-35 มีพื้นที่ 157,326 ไร่ ส่วนใหญ่ใช้ปลูกยางพารา บางส่วนเป็นป่าไม้ ลักษณะดินคล้ายคลึงกับข้อ 4 แต่ศักยภาพต่ำกว่าเนื่องจากความลาดชัน

6. พื้นที่ภูเขาเทือกเขา มีพื้นที่ 382,296 ไร่ ได้แก่ พื้นที่ที่เป็นภูเขาโดด หรือเทือกเขา ที่มีความลาดชันมากกว่าร้อยละ 35 ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ป่าไม้แต่ก็มีบางส่วนใช้ปลูกยางพารา

7. พื้นที่อื่น ๆ ได้แก่ แหล่งน้ำต่าง ๆ ที่ลุ่มน้ำขาด ที่อยู่อาศัย มีพื้นที่ 287,476 ไร่ สามารถแบ่งดินในจังหวัดพัทลุงตามลักษณะการใช้ประโยชน์ทางการเกษตร ได้ 7 กลุ่มดิน คือ (จังหวัดพัทลุง, 2553)

1. กลุ่มดินนา ครอบคลุมพื้นที่ประมาณ 374,500 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 17.5 ของพื้นที่ทั้งจังหวัด สามารถแยกเป็นกลุ่มย่อยได้ดังนี้

1.1 กลุ่มดินนาทั่วไป กระจายอยู่ทั่วไปในทุกอำเภอ ยกเว้นอำเภอกงหรา

1.2 กลุ่มดินนาดี อยู่ในบริเวณอำเภอเมือง อำเภอควนขนุน อำเภอเขาชัยสน อำเภอศรีนครินทร์ และบางส่วนในพื้นที่อื่น ๆ ยกเว้นอำเภอศรีบรรพต

2. กลุ่มดินปลูกยางพารา มีเนื้อที่ประมาณ 575,018 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 26.9 ของพื้นที่ทั้งจังหวัด โดยแยกเป็นกลุ่มย่อย ดังนี้

2.1 ดินเหมาะสมปลูกยางดี กระจายอยู่ทั่วไปในทุกอำเภอ

2.2 ดินเหมาะสมปลูกยางทั่วไป กระจายอยู่ในทุกอำเภอ ยกเว้นอำเภอเมือง-พัทลุง และอำเภอศรีนครินทร์

3. กลุ่มดินตื้น มีเนื้อที่ประมาณ 13,482 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 0.6 ของเนื้อที่ทั้งจังหวัด อยู่ในบริเวณอำเภอศรีบรรพต

4. กลุ่มดินละ มีเนื้อที่ประมาณ 508,250 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 23.8 ของเนื้อที่ทั้งจังหวัด โดยแยกเป็นกลุ่มย่อยได้ดังนี้

4.1 กลุ่มดินนาทั่วไปละกับดินไร่ทั่วไป กระจายอยู่ทั่วไปทุกอำเภอ ยกเว้นอำเภอศรีบรรพต

4.2 กลุ่มดินไร่ทั่วไปละดินเหมาะสมปลูกยางทั่วไป มีกระจายอยู่ในพื้นที่อำเภอปากพะยูน อำเภอตะโหมด อำเภอเขาชัยสน อำเภอกงหรา และอำเภอป่าบอน

4.3 กลุ่มดินไร่ละดินเหมาะสมปลูกยางดี ซึ่งมีเนื้อที่เฉพาะในอำเภอตะโหมด เท่านั้น

5. กลุ่มดินภูเขา มีเนื้อที่ประมาณ 26,750 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 1.3 ของเนื้อที่ทั้งจังหวัดซึ่งมีในอำเภอควนขนุนเท่านั้น

6. พื้นที่ภูเขา มีเนื้อที่ประมาณ 561,750 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 26.3 ของเนื้อที่ทั้งจังหวัดส่วนใหญ่อยู่ในอำเภอตะโหมด อำเภอกงหรา อำเภอป่าบอน และอำเภอศรีบรรพต นอกจากนั้นมีกระจายอยู่ในทุกอำเภอ

7. กลุ่มดินไร่ มีเนื้อที่ประมาณ 26,750 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 1.2 ของเนื้อที่ทั้งจังหวัดส่วนใหญ่อยู่ในอำเภอตะโหมดและอำเภอป่าบอน นอกจากกลุ่มดินดังกล่าวแล้ว ยังมีกลุ่มดินประเภทไม่เหมาะสมทางการเกษตร คือ ดินป่าชายเลนในท้องที่อำเภอปากพะยูน ซึ่งมีเนื้อที่ประมาณ 53,500 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 2.5 ของเนื้อที่ทั้งจังหวัด และในปี พ.ศ. 2550 สามารถแบ่งประเภทการใช้ประโยชน์จากที่ดินของจังหวัดพัทลุงได้ดังนี้

7.1 ที่ดินประเภทชนบทและเกษตรกรรมร้อยละ 40.35

7.2 ที่ดินประเภทอนุรักษ์ป่าไม้ร้อยละ 21.38

7.3 ที่ดินประเภทเปิดโล่งเพื่อการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมและประมงร้อยละ

15.04

7.4 ที่ดินประเภทอนุรักษ์ชนบทและเกษตรร้อยละ 11.13

7.5 ที่ดินเพื่อการปฏิรูปเพื่อการเกษตรร้อยละ 8.03

7.6 ที่ดินประเภทชุมชนร้อยละ 3.94

7.7 ที่ดินประเภทอุตสาหกรรมและคลังสินค้าร้อยละ 0.13

ทรัพยากรน้ำ

แหล่งน้ำของจังหวัดพัทลุง มีดังนี้ (จังหวัดพัทลุง, 2553)

1. แหล่งน้ำใต้ดิน มี 3 ประเภท คือ

1.1 แหล่งน้ำใต้ดินหินตะกอน ให้น้ำได้ในระหว่าง 1-30 ลูกบาศก์เมตรต่อชั่วโมง

1.2 แหล่งน้ำใต้ดินที่พบตามรอยต่อของชั้นหินเนื้อละเอียดมีอัตราการให้น้ำ

0.50 ลูกบาศก์เมตรต่อชั่วโมง

1.3 แหล่งน้ำใต้ดินที่พบเฉพาะแหล่ง มีอัตราการให้น้ำ 5-20 ลูกบาศก์เมตรต่อ ชั่วโมง

2. แหล่งน้ำผิวดิน จังหวัดพัทลุง มีแหล่งน้ำผิวดินแบ่งออกเป็นสองประเภท คือ

2.1 แหล่งน้ำธรรมชาติ ได้แก่ คลองป่าพะยอม คลองท่าแนะ คลองนาท่อม คลองหลักสามหรือคลองสะพานหยี คลองท่าเชียด คลองป่าบอน คลองพรุพ้อ และ ทะเลสาบ สามารถอธิบายได้ดังนี้

2.1.1 คลองป่าพะยอม มีต้นกำเนิดจากเทือกเขาบรรทัด ไหลผ่านอำเภอป่าพะยอม อำเภอกวนขนุน ไหลลงทะเลสาบสงขลาที่พรุควนเคร็ง มีความยาวประมาณ 33 กิโลเมตร

2.1.2 คลองท่าแนะ มีต้นกำเนิดจากเทือกเขาบรรทัด ไหลผ่านอำเภอศรีบรรพต อำเภอกวนขนุน ไปลงทะเลสาบสงขลาที่บ้านปากประเหนือ มีความยาวประมาณ 38 กิโลเมตร

2.1.3 คลองนาท่อม มีต้นกำเนิดจากเทือกเขาบรรทัด ไหลผ่านอำเภอเมืองลงทะเลสาบสงขลาที่บ้านลำป่า มีความยาวประมาณ 42 กิโลเมตร

2.1.4 คลองหลักสามหรือคลองสะพานหยี มีต้นกำเนิดจากเทือกเขาบรรทัด ไหลผ่านอำเภอ กงหรา อำเภอเมือง อำเภอเขาชัยสนลงทะเลสาบสงขลาที่บ้านปากพะเนียด มีความยาวประมาณ 35 กิโลเมตร

2.1.5 คลองท่าเชียด มีต้นกำเนิดจากเทือกเขาบรรทัด ไหลผ่านอำเภอตะโหมด อำเภอเขาชัยสน ไหลลงทะเลสาบสงขลาที่บ้านปากพล มีความยาวประมาณ 42 กิโลเมตร

2.1.6 คลองป่าบอน มีต้นกำเนิดจากเทือกเขาบรรทัด ไหลผ่านอำเภอป่าบอน อำเภอปากพะยูน ไหลลงทะเลสาบสงขลาที่บ้านพระเกิด มีความยาวประมาณ 40 กิโลเมตร

2.1.7 คลองพรุพ้อ มีต้นกำเนิดจากเทือกเขาบรรทัด เป็นคลองที่เป็นเส้นกั้นเขตแดนระหว่างจังหวัดพัทลุงกับจังหวัดสงขลา ไหลผ่านอำเภอป่าบอน อำเภอปากพะยูน ไหลลงทะเลสาบสงขลาที่บ้านท่าหยี มีความยาวประมาณ 36 กิโลเมตร

2.1.8 ทะเลสาบสงขลา ซึ่งลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลามีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 9,600 ตารางกิโลเมตร เป็นแหล่งน้ำธรรมชาติที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในประเทศไทยประมาณ 1,100 ตารางกิโลเมตร ครอบคลุม 3 จังหวัด ได้แก่ พัทลุง นครศรีธรรมราช และสงขลา

พื้นที่ส่วนใหญ่ของทะเลสาบสงขลาร้อยละ 90 เป็นพื้นดิน ร้อยละ 10 เป็นพื้นน้ำ ซึ่งพื้นน้ำแบ่งเป็น 4 ส่วนเชื่อมต่อกัน ได้แก่ ทะเลน้อย ทะเลสาบตอนบน ทะเลสาบตอนกลาง และทะเลสาบตอนล่าง

จังหวัดพัทลุงมีพื้นที่รับน้ำทั้งสิ้น 3,513.57 ตารางกิโลเมตร (ไม่รวมลุ่มน้ำคลองลำโลน) ทำให้มีปริมาณน้ำท่าเฉลี่ยรายปีในพื้นที่จังหวัดพัทลุงคิดเป็น 2,863.03 ล้านลูกบาศก์เมตรต่อปี ซึ่งปริมาณน้ำดังกล่าวได้นำไปใช้ในกิจกรรมด้านการเกษตรของจังหวัดพัทลุง ตามความต้องการน้ำรวมทั้งสิ้น 635.88 ล้านลูกบาศก์เมตรต่อปี ด้านอุปโภคบริโภคจำนวน 52,101.01 ลูกบาศก์เมตรต่อวัน หรือคิดเป็น 4.03 ล้านลูกบาศก์เมตรต่อปี รวมเป็นปริมาณน้ำที่ใช้ทั้งสิ้น 658.89 ล้านลูกบาศก์เมตรต่อปี ดังนั้นในแต่ละปีจึงมีปริมาณน้ำที่ไม่สามารถเก็บกักไว้ใช้และไหลลงสู่ทะเลสาบสงขลาคิดเป็นปริมาณทั้งสิ้น 2,204.14 ล้านลูกบาศก์เมตร

2.2 แหล่งน้ำชลประทาน ที่มีอยู่ภายในจังหวัด ประกอบด้วย แหล่งน้ำตามโครงการชลประทานขนาดใหญ่ ขนาดกลาง ขนาดเล็ก สถานีสูบน้ำด้วยไฟฟ้า และโครงการอื่นเนื่องมาจากพระราชดำริ จากการศึกษาที่ทางทิศตะวันตกของจังหวัดพัทลุงติดต่อกับเทือกเขาบรรทัด ซึ่งเป็นแหล่งกำเนิดของต้นน้ำลำธารสายสั้น ๆ ไหลลงสู่ทะเลสาบสงขลาหลายสาย ทำให้สามารถใช้แหล่งน้ำธรรมชาติเหล่านี้มาพัฒนาใช้ประโยชน์ได้มากขึ้น โดยการก่อสร้างระบบชลประทานขนาดต่าง ๆ จำนวน 134 โครงการ มีพื้นที่ได้รับประโยชน์ 694,795 ไร่ (ข้อมูล ณ ธันวาคม พ.ศ. 2550)

ทรัพยากรป่าไม้

ในปี พ.ศ. 2551 จังหวัดพัทลุงมีพื้นที่ป่าทั้งหมด 1,661,194.20 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 77 ของพื้นที่ทั้งหมด (2,140,296 ไร่) ซึ่งพื้นที่ป่าทั้งหมดเป็นป่าบกและป่าชายเลน อยู่ในอำเภอต่าง ๆ ดังนี้ (จังหวัดพัทลุง, 2553)

1. อยู่ในอำเภอป่าบอนจำนวน 68,890.28 ไร่
2. อยู่ในอำเภอป่าพะยอมจำนวน 30,613.53 ไร่
3. อยู่ในอำเภอควนขนุนจำนวน 44,418.28 ไร่
4. อยู่ในอำเภอเมืองพัทลุงจำนวน 976.84 ไร่

5. อยู่ในอำเภอศรีบรรพตจำนวน 32,138.11 ไร่
6. อยู่ในอำเภอปากพะยูนจำนวน 17,382.53 ไร่
7. อยู่ในอำเภอกงหราจำนวน 73,732.23 ไร่
8. อยู่ในอำเภอตะโหมดจำนวน 67,470.84 ไร่
9. อยู่ในอำเภอเขาชัยสนจำนวน 128.79 ไร่
10. อยู่ในอำเภอศรีนครินทร์จำนวน 48,687.92 ไร่

จังหวัดพัทลุงมีพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติจำนวน 603,062.85 ไร่ พื้นที่การปลูกป่าชุมชนและป่าเศรษฐกิจจำนวน 45 ไร่ อุทยานแห่งชาติจำนวน 177,000 ไร่ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าจำนวน 303,125 ไร่ ป่าไม้ถาวรตามมติคณะรัฐมนตรีจำนวน 47,950 ไร่ วนอุทยานจำนวน 1,875 ไร่ และเขตห้ามล่าสัตว์ป่าจำนวน 30,572 ไร่ และพื้นที่เพื่อการอนุรักษ์และนันทนาการจำนวน 113,125 ไร่ พื้นที่ป่าไม้ที่สำคัญ ได้แก่

1. เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาบรรทัด เนื้อที่ป่าจำนวน 303,125 ไร่
2. อุทยานแห่งชาติเขาปู่-เขาย่า เนื้อที่ป่าจำนวน 177,000 ไร่
3. วนอุทยานเมืองเก่าชัยบุรี เนื้อที่ป่าจำนวน 1,875 ไร่
4. เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลสาบสงขลา เนื้อที่ป่าจำนวน 5,572 ไร่
5. เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย เนื้อที่ป่าจำนวน 25,000 ไร่

ทรัพยากรสัตว์ป่า

จังหวัดพัทลุงพบสัตว์ป่าที่หายากหรือใกล้สูญพันธุ์ ประเภทสมเสร็จ เก้งหม้อ เลียงผาหรือกูร่า ค่างดำ นกเงือก เสือปลาหรือเสือไฟ และหมี โดยพบเพียงจำนวนเล็กน้อย บริเวณเทือกเขาบรรทัด (จังหวัดพัทลุง, 2553).

ทรัพยากรแร่ธาตุ

ข้อมูลของ จังหวัดพัทลุง (2553) พบว่า แร่ธาตุในจังหวัดพัทลุง ประกอบไปด้วย หินอัคนี หินตะกอน และหินแปร ที่มีอายุแตกต่างกัน สำหรับการใช้ประโยชน์ทรัพยากรแร่ของจังหวัดพัทลุง พบว่า มีเหมืองแร่ที่เปิดทำการในจำนวน 3 แปลง เนื้อที่ประมาณ 178 ไร่ มีรายได้จากการจัดเก็บรายได้ค่าภาคหลวงแร่ในปี พ.ศ. 2546 จำนวน 220,266 บาท

ซึ่งสูงกว่าในปี พ.ศ. 2545 ที่จัดเก็บได้จำนวน 89,782 บาท มีแร่ธาตุที่สำคัญ คือ หิน
อุตสาหกรรมชนิดหินปูน หินอุตสาหกรรมชนิดหินทรายแป้ง หินกรวด และโคลโลไมต์

ในปี พ.ศ. 2550 จังหวัดพัทลุง มีเหมืองแร่สัมปทานจำนวน 13 แห่ง มีจำนวน
คนงาน 106 คน มีปริมาณการผลิต 129,206 เมตริกตัน แร่ธาตุที่สำคัญทางเศรษฐกิจ
ได้แก่

1. หินอุตสาหกรรมชนิดหินปูน (เพื่ออุตสาหกรรมก่อสร้าง) ปริมาณที่ผลิตได้
จำนวน 109,871 เมตริกตัน
2. หินกรวด (เพื่ออุตสาหกรรมก่อสร้าง) ปริมาณที่ผลิตได้จำนวน 19,335
เมตริกตัน

การคมนาคม

การคมนาคมของจังหวัดพัทลุงสามารถเดินทางได้ 3 ทาง คือ (จังหวัดพัทลุง,
2553)

1. การขนส่งทางบก ทางรถยนต์มีถนนตัดผ่านเกือบกึ่งกลางจากตัวจังหวัดจาก
ทิศเหนือสู่ทิศใต้ คือ ทางหลวงหมายเลข 41 หรือถนนเอเชีย ทิศตะวันตกสู่ทิศตะวันออก
คือ ถนนเพชรเกษม มีทางหลวงจังหวัดเชื่อมถึง 21 สาย ทาง 25 ตอนควบคุม ระยะทาง
ทั้งสิ้นประมาณ 438.939 กิโลเมตร ทางรถไฟมีเส้นทางรถไฟสายใต้ผ่านจังหวัดพัทลุง
ตั้งแต่อำเภอควนขนุน เมืองพัทลุง เขาชัยสน บางแก้ว ป่าบอน และปากพะยูน เป็น
ระยะ ทางประมาณ 78 กิโลเมตร

2. การขนส่งทางอากาศ จังหวัดพัทลุงไม่มีสนามบินพาณิชย์ การเชื่อมโยงกับ
จังหวัดอื่น ๆ จะใช้สนามบินพาณิชย์ของจังหวัดตรังระยะทางประมาณ 62 กิโลเมตร
สนามบินพาณิชย์หาดใหญ่ จังหวัดสงขลาระยะทางประมาณ 109 กิโลเมตร และ
สนามบินจังหวัดนครศรีธรรมราชระยะทางประมาณ 100 กิโลเมตร

3. การขนส่งทางน้ำ จังหวัดพัทลุงมีส่วนที่ติดกับทะเลสาบสงขลา ดังนั้น
การคมนาคมทางน้ำที่สำคัญ ได้แก่ การเดินทางระหว่างจังหวัดพัทลุงกับจังหวัดสงขลา
มีท่าเทียบเรือโดยสาร 2 ท่า คือ ท่าเทียบเรือทะเลน้อย อำเภอควนขนุน และท่าเทียบเรือ-
ปากพะยูน อำเภอปากพะยูน

ภาคอุตสาหกรรม

การประกอบการด้านอุตสาหกรรมในจังหวัดพัทลุงส่วนใหญ่เป็นโรงงานขนาดกลาง และขนาดเล็ก เมื่อแบ่งจำนวนโรงงานแยกตามเงินลงทุน จังหวัดพัทลุงจะมีโรงงานขนาดใหญ่เพียง 1 โรงงานที่มีการลงทุนมากกว่า 100 ล้านบาท คือ บริษัท สยามอินโดรรับเบอร์ จำกัด ซึ่งประกอบกิจการผลิตยางแท่ง STR การประกอบการภาคอุตสาหกรรมของจังหวัดพัทลุง ส่วนใหญ่เป็นการประกอบการที่ยังไม่เพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์มากนัก เป็นเพียงอุตสาหกรรมต้นน้ำที่จะนำไปสู่การผลิตในขั้นต่อไป การลงทุนส่วนใหญ่จะเป็นเจ้าของคนเดียวมีการร่วมลงทุนกับนักลงทุนอื่น ๆ น้อยและเป็นอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับเนื่องการเกษตร เช่น โรงงานอุตสาหกรรมยางพารา อุตสาหกรรมไม้ยางพารา และอุตสาหกรรมโรงสีข้าว โดยอำเภอที่มีโรงงานอุตสาหกรรมมากที่สุด คือ อำเภอเมืองพัทลุง รองลงมา คือ อำเภอกวนขนุน และอำเภอเขาชัยสน (จังหวัดพัทลุง, 2553)

สถานภาพทางเศรษฐกิจ

ผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดพัทลุง

จังหวัดพัทลุงมีมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวม (GPP) ปี พ.ศ. 2549 ทั้งสิ้น 31,381 ล้านบาท ประชากรมีรายได้เฉลี่ยต่อคนต่อปี 60,559 บาท นับเป็นรายได้ลำดับที่ 45 ของประเทศ โดยมีมูลค่าผลิตภัณฑ์จำแนกตามสาขาในปี พ.ศ. 2549 (ที่สำคัญ) (ดูตาราง 6)

ตาราง 6

ร้อยละของมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด (GPP) จำแนกตามสาขาเศรษฐกิจ ปี พ.ศ. 2549 (ที่สำคัญ)

สาขา	ร้อยละ
เกษตรกรรม	33.55
ขายส่ง ขายปลีก	19.83
การศึกษา	7.00
อุตสาหกรรม	6.30
ขนส่ง	6.06

ตาราง 6 (ต่อ)

สาขา	ร้อยละ
บริการด้านอสังหาริมทรัพย์	5.91
ก่อสร้าง	4.38
บริหารราชการ	3.65
อื่น ๆ	13.32

ที่มา. จาก จังหวัดพัทลุง, 2553, ค้นเมื่อ 20 เมษายน 2553, จาก <http://www.phatthalung.go.th/patthalung.pdf>

สำหรับอัตราการขยายตัวของผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดพัทลุง โดยพิจารณาจากข้อมูลสถิติ ผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดพัทลุง ปี พ.ศ. 2549 ณ ราคาคงที่ ปี พ.ศ. 2531 พบว่า สาขาเกษตรกรรม การล่าสัตว์และการป่าไม้ มีอัตราการขยายตัวร้อยละ 5.15 สาขาทำเหมืองแร่และเหมืองหิน มีอัตราการขยายตัวร้อยละ 8.50 สาขาขายปลีกและขายส่ง มีอัตราการขยายตัวร้อยละ 6.71 สำหรับสาขาที่มีการหดตัวมากที่สุด ในปี พ.ศ. 2549 ได้แก่ สาขาการก่อสร้าง มีการขยายตัวลดลงร้อยละ 16.05 รองลงมา ได้แก่ สาขาการผลิต อุตสาหกรรม มีอัตราการขยายตัวลดลงมาร้อยละ 6.8 (จังหวัดพัทลุง, 2553)

ปริมาณเงินฝากและสินเชื่อ

ข้อมูลของ จังหวัดพัทลุง (2553) พบว่า ปริมาณเงินฝากและสินเชื่อของธนาคารในจังหวัดพัทลุง แสดงให้เห็นถึงสัดส่วนของปริมาณการปล่อยสินเชื่อต่อปริมาณเงินฝากของธนาคารพาณิชย์อยู่ในระดับต่ำมาตลอด สาเหตุมาจากความระมัดระวังในการปล่อยสินเชื่อของธนาคารพาณิชย์เองและความไม่กล้ากระจายความเสี่ยงของผู้มีเงินออมในการที่จะนำเงินไปลงทุนในด้านอื่น ๆ

ผลจากการดำเนินนโยบายของรัฐบาลที่ต้องการจะเพิ่มปริมาณเม็ดเงินลงสู่ระบบเศรษฐกิจตั้งแต่ปี พ.ศ. 2547 ได้ดำเนินนโยบายการให้สินเชื่อแก่ผู้ไม่สามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนที่เป็นธนาคารพาณิชย์ได้ โดยการดำเนินโครงการต่าง ๆ ผ่านธนาคารเฉพาะกิจของรัฐ ทำให้สัดส่วนของปริมาณการปล่อยสินเชื่อต่อปริมาณเงินฝากของธนาคารทั้ง

ระบบมีสัดส่วนที่เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 70.32 ในปี พ.ศ. 2547 เป็นอัตราส่วนร้อยละ 76.53 ในปี พ.ศ. 2549 หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 8.83

พืชเศรษฐกิจที่สำคัญของจังหวัด

พืชเศรษฐกิจที่สำคัญของจังหวัดพัทลุงประกอบไปด้วยพืชหลัก คือ (จังหวัดพัทลุง, 2553)

1. ยางพารา เป็นพืชหลักของจังหวัดพัทลุง ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจสูง และมีแนวโน้มจะขยายการส่งออกได้อีกมาก อีกทั้งในช่วง 2-3 ปีที่ผ่านมาราคายางพาราอยู่ในเกณฑ์ดีทำให้เกษตรกรปลูกยางพาราเพิ่มขึ้นเป็นลำดับจาก 651,335 ไร่ในปี พ.ศ. 2545 เป็น 820,575 ไร่ในปี พ.ศ. 2550 โดยเป็นพื้นที่ให้ผลผลิตแล้ว 596,479 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 72.69 ของพื้นที่ปลูกยางพาราทั้งหมด และในปี พ.ศ. 2551 มีพื้นที่เพาะปลูกทั้งหมด 847,534 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 59.39 ของพื้นที่ปลูกพืชทั้งหมด (1,427,094 ไร่) โดยในปี พ.ศ. 2551 มีพื้นที่ปลูกยางเพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2550 จำนวน 26,959 ไร่ โดยอำเภอที่มีการปลูกยางพารามากที่สุด คือ อำเภอป่าบอนจำนวน 163,979 ไร่ และอำเภอป่าพะยอมจำนวน 96,790 ไร่ ตามลำดับ

ผลผลิตยางพาราของจังหวัดพัทลุงจะออกสู่ตลาดตลอดปีตั้งแต่เดือนมกราคม ถึงเดือนธันวาคม โดยในปี พ.ศ. 2550 ให้ผลผลิตมากในเดือนมิถุนายนจะมีผลผลิตประมาณร้อยละ 14.21 ของผลผลิตทั้งหมด รองลงมา คือ เดือนกุมภาพันธ์จะมีผลผลิตประมาณร้อยละ 11.31 ของผลผลิตทั้งหมด และผลผลิตออกน้อยในช่วงเดือนเมษายน เดือนตุลาคมและเดือนพฤศจิกายน

2. ข้าวนาปี เป็นพืชหลักของจังหวัดพัทลุง ในปี พ.ศ. 2550 มีพื้นที่ปลูก 289,600 ไร่ และลดลงในปีเพาะปลูก พ.ศ. 2551 เหลือเพียง 271,917 ไร่ เนื่องจากมีการเปลี่ยนที่นาไปปลูกยางพาราเพิ่มขึ้น ยางพาราให้ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจค่อนข้างสูง ถูกกำหนดให้เป็นพืชที่จะต้องเร่งรัดเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตเพื่อการส่งออก ข้าวพันธุ์ส่งเสริมที่นิยมปลูก ได้แก่ เล็บนก เนียงพัทลุง สังข์หยด ชัยนาท ข้าวของจังหวัดพัทลุงปลูกมากในอำเภอเมืองพัทลุง อำเภอกวนขนุน อำเภอเขาชัยสน และอำเภอปากพะยูน ผลผลิตข้าวนาปีจะออกสู่ตลาดตั้งแต่เดือนมกราคมถึงเดือนเมษายน

3. ข้าวนาปรัง หรือข้าวนอกฤดูหรือข้าวไม่ไวกต่อช่วงแสง เป็นพันธุ์ข้าวที่สามารถปลูกได้ตลอดปี พันธุ์ข้าวที่นิยมนำมาปลูก ได้แก่ ชัยนาท 1 ปทุมธานี 1 สุพรรณบุรี 1 พื้นที่การปลูกในแต่ละปีจะขึ้นอยู่กับปริมาณน้ำชลประทานและปริมาณน้ำตามแหล่งน้ำธรรมชาติ ผลผลิตจะออกสู่ตลาดตั้งแต่เดือนพฤษภาคมถึงเดือนกันยายน ในปีเพาะปลูก 2551/52 มีพื้นที่เพาะปลูกข้าวนาปรังจำนวน 117,422 ไร่

4. ทูเรียน เป็นผลไม้เมืองร้อนที่ให้ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจค่อนข้างสูง และมีแนวโน้มจะขยายการส่งออกได้อีกมาก จังหวัดพัทลุงกำหนดให้เป็นพืชที่จะต้องเร่งรัดเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตเพื่อการส่งออก พร้อมทั้งแก้ไขปัญหามาตรฐานการผลิตและการตลาดให้มีประสิทธิภาพ ผลผลิตทูเรียนของจังหวัดพัทลุง ออกสู่ตลาดตั้งแต่เดือนมิถุนายนถึงเดือนตุลาคม และผลผลิตนอกฤดูกาล เดือนมกราคมถึงเดือนมีนาคม

5. มังคุด จังหวัดพัทลุงมีพื้นที่ปลูกมังคุดของจังหวัดพัทลุง เพิ่มขึ้นจาก ปี พ.ศ. 2545 พื้นที่ปลูกจำนวน 9,550 ไร่ เป็น 14,180 ไร่ในปี พ.ศ. 2550 ผลผลิตมังคุดจะออกสู่ตลาดมากช่วงเดือนสิงหาคมจะมีผลผลิตร้อยละ 48.43 ของผลผลิตทั้งหมด

6. ลองกอง เป็นไม้ผลที่เจริญเติบโตได้ดีในบริเวณที่มีความชื้นในอากาศสูง พื้นที่ปลูกลองกองของจังหวัดพัทลุงเพิ่มขึ้นจาก 9,773 ไร่ ในปี พ.ศ. 2545 เป็น 15,780 ไร่ในปี พ.ศ. 2550 แหล่งผลิตอยู่ในอำเภอตะโหมด อำเภอกงหรา อำเภอศรีนครินทร์ และอำเภอศรีบรรพต ผลผลิตจะออกสู่ตลาดมากช่วงเดือนสิงหาคม โดยมีผลผลิตประมาณร้อยละ 44.63 ของผลผลิตทั้งหมด รองลงมา คือ เดือนกุมภาพันธ์และเดือนกันยายนของผลผลิตทั้งหมด

7. เงาะ จังหวัดพัทลุงมีพื้นที่ปลูกอยู่ในอำเภอกงหรา 1,992 ไร่ อำเภอศรีนครินทร์ มีพื้นที่ปลูก 1,325 ไร่ และอำเภอตะโหมดมีพื้นที่ปลูก 1,307 ไร่ ผลผลิตเงาะจะออกสู่ตลาดมากช่วงเดือนสิงหาคมมีผลผลิตร้อยละ 50.26 ของผลผลิตทั้งหมด รองลงมา คือ เดือนมกราคมและเดือนกุมภาพันธ์

ข้าวพันธุ์สังข์หยดพัทลุง

ความเป็นมา

ข้าวสังข์หยดเป็นข้าวพันธุ์พื้นเมืองที่ปลูกกันในท้องที่จังหวัดพัทลุงนับตั้งแต่ในอดีตโดยไม่สามารถระบุได้ว่าการเพาะปลูกมาตั้งแต่เมื่อใด แต่มีการคาดการณ์กันว่าข้าวสังข์หยดมีการปลูกกันมาไม่ต่ำกว่าร้อยปี เนื่องจากเป็นข้าวที่ทรงคุณค่าในตัวเองโดยเป็นข้าวที่มอบให้แก่กันระหว่างญาติมิตรและผู้ที่ให้ความเคารพไม่ว่าจะเป็นญาติผู้ใหญ่ตลอดจนแขกบ้านแขกเมือง และแขกหรือที่มาเยี่ยมเยือน เป็นการแสดงออกถึงความพึงพอใจในการเยี่ยมเยือน พันธุ์ข้าวสังข์หยดที่ชาวนาในจังหวัดพัทลุงปลูกกันในอดีตมีหลายลักษณะและมีหลากหลายสายพันธุ์ ทำให้ข้าวมีความแตกต่างกันไม่มีความสม่ำเสมอ ต่อมานักปรับปรุงพันธุ์ข้าว ศูนย์วิจัยข้าวพัทลุงได้นำพันธุ์ข้าวสังข์หยดมาปรับปรุงเพื่อให้ได้สายพันธุ์ที่ดี และประสบความสำเร็จได้ข้าวสังข์หยดสายพันธุ์ที่ดีในปี พ.ศ. 2530 และได้ทำการปลูกรักษาพันธุ์ไว้ที่ศูนย์วิจัยข้าวพัทลุง ต่อมาในปี พ.ศ.2544 ได้นำเมล็ดพันธุ์ดีที่คัดเลือกไว้ไปปลูกทดสอบผลผลิตในพื้นที่แปลงนาโครงการฟาร์มตัวอย่างตามแนวพระราชดำริจังหวัดพัทลุง และในวันที่ 24 กันยายน พ.ศ. 2546 สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์-พระบรมราชินีนาถเสด็จไปยังโครงการฟาร์มตัวอย่างตามแนวพระราชดำริ ศูนย์วิจัยข้าวพัทลุงได้ถวายข้าวซ้อมมือพระองค์ทรงรับ เมื่อเสด็จกลับพระราชดำเนินที่ทักษิณราชินีแคว้นจังหวัดนราธิวาส ทรงมีรับสั่งให้ห้องเครื่องในพระองค์หุงถวาย ทรงรับสั่งว่าอร่อยและมีพระราชดำริให้ฟื้นฟูการปลูกข้าวสังข์หยด ต่อมาทางจังหวัดพัทลุงได้สนับสนุนให้มีการปลูกข้าวสังข์หยดตามแผนพัฒนาจังหวัด (ปี พ.ศ. 2547-2550) ในโครงการผลิตข้าวคุณภาพดีปลอดภัยจากสารพิษครบวงจร โดยเผยแพร่ให้แก่เกษตรกรผู้ปลูกข้าวสังข์หยดที่พัฒนาโดยศูนย์วิจัยข้าวพัทลุง และได้รับการรับรองพันธุ์ขึ้นทะเบียนชื่อว่า “สังข์หยดพัทลุง” เมื่อวันที่ 4 กรกฎาคม พ.ศ. 2548 (สำเนา แชนด์ัน, 2550, หน้า 1)

ประวัติ

สำเนา แชนด์ัน (2550, หน้า 2) อธิบายว่า ข้าวพันธุ์สังข์หยด เป็นพันธุ์ข้าวพื้นเมืองที่ปรากฏแหล่งปลูกดั้งเดิมในจังหวัดพัทลุงในระหว่างปี พ.ศ. 2525-2529 ศูนย์วิจัยข้าวพัทลุง

ได้เก็บรวบรวมพันธุ์ข้าวพื้นเมืองในภาคใต้ทั้งหมด 1,997 ตัวอย่างพันธุ์ มีตัวอย่างพันธุ์ข้าวสังข์หยดจาก 3 แหล่ง ได้แก่ สังข์หยด (KGTC82045) จากตำบลโคกทราย อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง สังข์หยด (KGTC82239) จากตำบลท่ามะเค็ด อำเภอบางแก้ว จังหวัดพัทลุง และสังข์หยด (KGTC82267) จากตำบลควนขนุน อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง ซึ่งเมล็ดพันธุ์ที่เก็บรวบรวมส่วนหนึ่งส่งไปเก็บที่ศูนย์ปฏิบัติการและเก็บเมล็ดเชื้อพันธุ์ข้าวแห่งชาติ และอีกส่วนปลูกรักษาพันธุ์ในศูนย์วิจัยข้าวพัทลุง

ในฤดูนาปี 2531/32 ได้เริ่มคัดเลือกพันธุ์สังข์หยด (KGTC82239) จากแหล่งเก็บตำบลท่ามะเค็ด อำเภอบางแก้ว จังหวัดพัทลุง โดยคัดเลือกแบบหมู่ (mass selection) จนได้สายพันธุ์สังข์หยด (KGTC82239-2) เมื่อปี พ.ศ.2535 ซึ่งมีลักษณะเมล็ดเล็กเรียวยาว ปริมาณอมิโลสต่ำ อายุเบา ข้าวสังข์หยดมีคุณสมบัติพิเศษในลักษณะของสีข้าวกล้องมีสีแดง เป็นข้าวรูปร่างเมล็ดเรียวยาว ความยาวเมล็ดข้าวกล้อง 6.70 มิลลิเมตร ข้าวซ้อมมือมีสีแดงปนสีขาว ข้าวจากรวงเดียวกันเมื่อขัดสีแล้วบางเมล็ดมีสีขาวใส แต่ส่วนใหญ่มีลักษณะขาวขุ่น คุณสมบัติการหุงต้มมีลักษณะข้าวหุงสุกนุ่ม เป็นข้าวที่มีความคงตัวของแป้งสุกอ่อน (94 มิลลิเมตร) มีปริมาณอมิโลสต่ำ ($15 \pm 2\%$) ลักษณะทรงต้นสูง 140 เซนติเมตร ทรงกอตั้ง เป็นข้าวเจ้าไวต่อช่วงแสง วันออกดอกประมาณวันที่ 10 มกราคม เมื่อปลูกตามฤดูนาปีภาคใต้ (ปักดำกลางเดือนกันยายน)

ต่อมาศูนย์วิจัยข้าวพัทลุงได้ดำเนินการยื่นคำขออนุญาตรับรองพันธุ์พืช ขึ้นทะเบียนตามพระราชบัญญัติพันธุ์พืช พ.ศ. 2518 และกรมวิชาการเกษตร ได้ประกาศออกหนังสือรับรองพันธุ์พืช ขึ้นทะเบียนชื่อพันธุ์ “ข้าวสังข์หยดพัทลุง” เมื่อวันที่ 4 กรกฎาคม พ.ศ. 2548 และได้ดำเนินการเสนอคำขอขึ้นทะเบียนเป็นสินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ เมื่อวันที่ 14 มีนาคม พ.ศ. 2549 ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 ต่อกรมทรัพย์สินทางปัญญา กระทรวงพาณิชย์ โดยใช้ชื่อสินค้าว่า “ข้าวสังข์หยดเมืองพัทลุง” ซึ่งได้รับการประกาศขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ตั้งแต่วันที่ 23 มิถุนายน พ.ศ. 2549

การขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (GI)

ด้วยข้าวสังข์หยดเป็นข้าวที่มีชื่อเสียง เป็นที่รู้จักกันมานาน และมีลักษณะพิเศษต่างไปจากข้าวพันธุ์อื่น ๆ ซึ่งเป็นข้าวที่มีชื่อเสียงมาก่อน จึงได้มีการจัดทำคำขอโดยเตรียมข้อมูลต่าง ๆ ตามขั้นตอนการขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ โดยศูนย์วิจัยข้าวพัทลุง สำนักวิจัยและพัฒนาข้าว และสำนักพัฒนาผลิตภัณฑ์ข้าว กรมการข้าว ได้ดำเนินการตั้งแต่เดือนตุลาคม พ.ศ. 2548 และเสนอคำขอขึ้นทะเบียนเมื่อวันที่ 14 มีนาคม พ.ศ. 2549 ต่อกรมทรัพย์สินทางปัญญา กระทรวงพาณิชย์ โดยใช้ชื่อในการผลิตเป็นสินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ว่า “ข้าวสังข์หยดเมืองพัทลุง” และได้รับการประกาศขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 ตั้งแต่วันที่ 23 มิถุนายน พ.ศ. 2549 ซึ่งนับว่าเป็นข้าวพันธุ์แรกของประเทศไทยที่ได้รับการขึ้นทะเบียน (สำเร็จ แซ่ตัน, 2550, หน้า 7)

ลักษณะเด่น

ลักษณะเด่นของข้าวสังข์หยดเมืองพัทลุง มีดังนี้ (สำเร็จ แซ่ตัน, 2550, หน้า 2)

1. เป็นพันธุ์ข้าวที่มีลักษณะเยื่อหุ้มเมล็ดสีแดง ข้าวหอมมือหรือข้าวกล้อง เมื่อหุงสุกนุ่ม
2. ข้าวกล้องพันธุ์สังข์หยด มีคุณค่าทางโภชนาการสูงกว่าพันธุ์เล็บนกปัตตานี มีปริมาณไนอาซิน (Niacin) 6.46 มิลลิกรัม ไยอาหาร 4.81 กรัม และธาตุเหล็ก 0.52 มิลลิกรัม จากตัวอย่างข้าวกล้อง 100 กรัม

ตาราง 7

คุณค่าทางโภชนาการข้าวพันธุ์สังข์หยดพัทลุงเปรียบเทียบกับข้าวพันธุ์เล็บนกปัตตานี และพันธุ์ข้าวดอกมะลิ 105

โภชนาการ (ตัวอย่างข้าว 100 กรัม)	ข้าวสังข์หยดพัทลุง ข้าวกล้อง	ข้าวเล็บนกปัตตานี ข้าวกล้อง	ข้าวขาวดอกมะลิ 105 ข้าวกล้อง
พลังงาน (กิโลแคลอรี)	364.22	366.22	361.35
ความชื้น (กรัม)	10.71	10.51	11.17
โปรตีน (กรัม)	7.30	7.11	8.34

ตาราง 7 (ต่อ)

โภชนาการ (ตัวอย่างข้าว 100 กรัม)	ข้าวสังข์หยดพัทลุง ข้าวกล้อง	ข้าวเล็บนกปัตตานี ข้าวกล้อง	ข้าวขาวดอกมะลิ 105 ข้าวกล้อง
ไขมัน (กรัม)	2.42	2.66	2.27
คาร์โบไฮเดรต (กรัม)	78.31	78.46	76.89
ใยอาหาร (กรัม)	4.81	4.10	5.12
เถ้า (กรัม)	1.26	1.26	1.33
วิตามินบี 1 (มิลลิกรัม)	0.32	0.27	0.23
ไนอาซิน (มิลลิกรัม)	6.46	5.43	5.69

ที่มา. จาก ข้าวสังข์หยดพัทลุง, โดย สำเร้ง แซ่ตัน, 2550, พัทลุง: กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, กรมการข้าว, ศูนย์วิจัยข้าวพัทลุง (จังหวัดพัทลุง).

การปลูกและดูแลรักษาข้าวสังข์หยดเมืองพัทลุง

พื้นที่ที่แนะนำให้มีการปลูก

พื้นที่ปลูกข้าวนาปี ในจังหวัดพัทลุง

วิธีการปลูก

วิธีการปลูกในปัจจุบันมีสามวิธี คือ (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร เขต 9, 2552)

1. การหว่านสำรวย
2. การหว่านน้ำตม ในพื้นที่อำเภอเมือง อำเภอกวนขนุน อำเภอบางแก้ว อำเภอบำบอน และอำเภอปากพะยูน
3. ที่ใช้วิธีปักดำ ซึ่งดำเนินการในแปลงนาพื้นที่เล็ก ๆ จะพบในอำเภอตะโหมด อำเภอศรีบรรพต ส่วนใหญ่เป็นการปลูกไว้บริโภคในครัวเรือน

วิธีการปลูกทั้งสามวิธี พบว่า แต่ละวิธีมีข้อดีและข้อเสียแตกต่างกัน กล่าวคือ การหว่านสำรวยและหว่านน้ำตมนั้นใช้แรงงานในการหว่านน้อยกว่าการปักดำแต่ผลผลิตที่ได้ต่อไร่ต่ำกว่า ใช้แรงงานในการกำจัดศัตรูพืชและวัชพืชน้อยกว่า (จากการสำรวจไม่มี

การกำจัดศัตรูพืชและวัชพืช) และลดแรงงานในการปลูกซ่อม (จากการสำรวจเกษตรกรที่ใช้วิธีปักดำจะไม่มี การปลูกซ่อม) ซึ่งมีความแตกต่างจากการปักดำเนื่องจากการปักดำจะทำให้ได้ระยะที่เหมาะสมกว่าการหว่านสำรวยและหว่านน้าตาม การให้ปุ๋ยจะให้ประสิทธิภาพเต็มที่ การงอกของวัชพืชน้อยกว่า

การดูแลรักษา

การดูแลรักษาจะมีการใช้สารป้องกันหรือกำจัดศัตรูพืชช่วงที่สำคัญ ตั้งแต่ข้าวเริ่มปลูกจนถึงเก็บเกี่ยว ตามคำแนะนำโดยทั่วไปครวัเรือนเกษตรกรจะไม่มี การใช้สารเคมี เว้นแต่ในกรณีเกิดการระบาดของศัตรูพืชนั้น และมีการกำจัดวัชพืชที่ดี ไม่มีวัชพืชขึ้นคลุมมากกว่าร้อยละ 20 ของพื้นที่ ตัดข้าวปนระยะแตกกอ ระยะออกดอก และระยะโน้มรวง (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร เขต 9, 2552)

การให้น้ำ

เนื่องจากสภาพพื้นที่ปลูก ส่วนใหญ่อยู่ในเขตนาฝนจึงไม่ต้องให้น้ำและไม่มี การควบคุมระดับน้ำในแปลงนา สำหรับพื้นที่นาในเขตชลประทาน หรือพื้นที่นาใช้น้ำจากแหล่งน้ำธรรมชาติจะควบคุมระดับน้ำ ประมาณ 5-10 เซนติเมตร ตลอดฤดูกาลเพาะปลูก (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร เขต 9, 2552)

การใช้ปุ๋ย

การใช้ปุ๋ยเคมี และการปรับปรุงดิน โดยทั่วไปจะใช้ปุ๋ยเคมีประมาณ 2 ครั้ง คือ เมื่อข้าวอายุได้ 15 วัน โดยใช้ปุ๋ยสูตร 16-20-0 อัตราไร่ละ 14 กิโลกรัม และข้าวอายุได้ประมาณ 60 วัน ใช้ปุ๋ยสูตร 16-20-0 ผสมกับสูตร 46-0-0 อัตราส่วน 1.5 : 1 คือ ใช้ปุ๋ยสูตร 16-20-0 ไร่ละ 7.5 กิโลกรัม และใช้ปุ๋ยสูตร 46-0-0 ไร่ละ 5 กิโลกรัม (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร เขต 9, 2552)

การเก็บเกี่ยว

การเกี่ยวข้าวในสามารถทำได้สองวิธี คือ การเกี่ยวด้วยแรงงานคน แต่ในปัจจุบันการเก็บเกี่ยวจะใช้รถเกี่ยวนวดข้าว เนื่องจากค่าใช้จ่ายต่ำกว่าการจ้างแรงงานคนเก็บเกี่ยวซึ่งแรงงานคนค่อนข้างหายาก แต่การเก็บเกี่ยวด้วยรถเกี่ยวนวดข้าวประสบปัญหาการปนเปื้อนข้าวพันธุ์อื่นและการร่วงหล่นของข้าวสูงกว่าการเกี่ยวด้วยแรงงานคน โดยการเก็บเกี่ยวจะเก็บเกี่ยวในระยะปล้องซึ่งเมล็ดข้าวในรวงสุกเหลือง ไม่น้อยกว่า 3 ใน 4 ส่วนของรวง ซึ่งใบยังคงเขียวอยู่ (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร เขต 9, 2552)

ข้อควรระวังหรือข้อจำกัด

ข้อควรระวังหรือข้อจำกัดในการปลูก มีดังนี้ (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร เขต 9, 2552)

1. ไม่ด้านทานโรคใบไหม้
2. ควรปลูกในพื้นที่กำหนด ไม่ควรปลูกใกล้เคียงกับแปลงปลูกข้าวขาว และควรแยกเก็บเมล็ดพันธุ์ไว้โดยเฉพาะ

ข้าวสังข์หยดเมืองพัทลุง

ข้าวสังข์หยดเมืองพัทลุงได้เริ่มทำการผลิตเป็นครั้งแรกในปีการเพาะปลูก 2549/50 โดยมีพื้นที่เพาะปลูกทั้งหมด 2,386 ไร่ และในปีการเพาะปลูก 2550/51 มีพื้นที่เพาะปลูกเพิ่มขึ้นเป็น 2,432 ไร่ ลดลงเหลือเพียง 2,045 ไร่ในปีการเพาะปลูก 2551/52 และในปีการเพาะปลูก 2552/53 ได้มีผู้ลงทะเบียนปลูกข้าวสังข์หยดเมืองพัทลุงกับทางราชการทั้งสิ้น 397 ราย รวมเป็นพื้นที่ทั้งหมด 2,409.25 ไร่ ใน 5 อำเภอ คือ อำเภอกวนขนุนจำนวน 90 ราย พื้นที่เพาะปลูก 800 ไร่ อำเภอปากพะยูนจำนวน 114 ราย พื้นที่เพาะปลูก 636 ไร่ อำเภอเมืองพัทลุงจำนวน 94 ราย เนื้อที่เพาะปลูก 360.25 ไร่ อำเภอเขาชัยสนจำนวน 64 ราย พื้นที่เพาะปลูก 388.50 ไร่ และอำเภอป่าบอนจำนวน 35 ราย เนื้อที่เพาะปลูก 224 ไร่

เมื่อตรวจรับรองแปลงการจัดการคุณภาพ GAP พบว่า มีเกษตรกรเพียง 339 รายเท่านั้นที่ผ่านการตรวจรับรองแปลงการจัดการคุณภาพ GAP รวมเป็นพื้นที่ทั้งหมด 1,933.25 ไร่ ไม่ผ่านการตรวจรับรองคุณภาพทั้งสิ้น 58 ราย เป็นพื้นที่ทั้งหมด 325 ไร่ สาเหตุที่ไม่ผ่านการรับรองคุณภาพ คือ มีข้าวพันธุ์อื่นปนจำนวน 36 ราย ไม่ได้ปลูก 8 ราย นำท่วม 13 ราย และข้าวเสีย 1 ราย โดยสามารถจำแนกได้ดังนี้

ตาราง 8

ผู้ลงทะเบียนผลิตข้าวสังข์หยดเมืองพัทลุงปีการเพาะปลูก 2552/53

อำเภอ	ลงทะเบียน (ราย)	พื้นที่ (ไร่)	ผ่านการประเมิน		ไม่ผ่านการประเมิน	
			ราย	พื้นที่ (ไร่)	ราย	พื้นที่ (ไร่)
ปากพะยูน	114	636.00	104	582.00	10	54
เมือง	94	630.75	73	274.75	21	86
ควนขนุน	90	800.00	89	676.50	1	5
เขาชัยสน	64	388.50	57	317.50	7	39
ป่าบอน	35	224.00	16	83.00	19	141
รวม	397	2,409.25	339	1,933.75	58	325

ที่มา. จาก ผู้ลงทะเบียนผลิตข้าวสังข์หยดเมืองพัทลุง, โดย ศูนย์วิจัยข้าวพัทลุง กรมการข้าว กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, ม.ป.ป., พัทลุง: ผู้แต่ง.

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา

จากการสุ่มตัวอย่างเกษตรกรจากท้องที่ทำการศึกษานใน 5 อำเภอของจังหวัดพัทลุง ทั้งหมด 77 ตัวอย่าง แบ่งออกเป็น อำเภอเมืองพัทลุง 19 ตัวอย่าง คิดเป็นร้อยละ 26.68 อำเภอปากพะยูน 36 ตัวอย่าง คิดเป็นร้อยละ 46.75 อำเภอควนขนุน 16 ตัวอย่าง คิดเป็นร้อยละ 20.78 อำเภอเขาชัยสน 3 ตัวอย่าง คิดเป็นร้อยละ 3.90 และอำเภอป่าบอน 3 ตัวอย่าง คิดเป็นร้อยละ 3.90 (ดูตาราง 9) เพื่อสอบถามวิธีการปลูก การเก็บเกี่ยว และวิธีการจำหน่ายสรุปได้ดังนี้

อายุ การศึกษา ประสบการณ์ในการปลูกข้าวสังข์หยดพัทลุงของเกษตรกรมีส่วนช่วยในการปรับปรุงการผลิตและยอมรับเทคโนโลยีสมัยใหม่ จากตาราง 10 พบว่า อายุของเกษตรกรผู้ผลิตข้าวสังข์หยดเมืองพัทลุงส่วนใหญ่อยู่ในช่วง 50-59 ปี จำนวน 26 ราย คิดเป็นร้อยละ 33.77 รองลงมาอยู่ในช่วงอายุ 40-49 ปี จำนวน 21 ราย คิดเป็นร้อยละ 27.27

ระดับการศึกษา จากตาราง 11 พบว่า เกษตรกรผู้ผลิตข้าวสังข์หยดเมืองพัทลุงส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 49 ราย คิดเป็นร้อยละ 63.64

ประสบการณ์การปลูกข้าวสังข์หยดพัทลุง จากตาราง 12 พบว่า เกษตรกรผู้ผลิตข้าวสังข์หยดพัทลุงไม่มีประสบการณ์การผลิตข้าวสังข์หยดจำนวน 40 ราย คิดเป็นร้อยละ 51.95 รองลงมาประสบการณ์ปลูกข้าวสังข์หยดพัทลุง 1 ปีและ 2 ปี จำนวน 8 ราย คิดเป็นร้อยละ 10.39

ตาราง 9

จำนวนเกษตรกรตัวอย่างผู้ปลูกข้าวสังข์หยดเมืองพัทลุงในท้องที่ทำการศึกษาในแต่ละอำเภอ

อำเภอ	จำนวนตัวอย่าง (ราย)	ร้อยละ
เมืองพัทลุง	19	24.68
ปากพะยูน	36	46.75
ควนขนุน	16	20.78
เขาชัยสน	3	3.90
ป่าบอน	3	3.90
รวม	77	100.00

ตาราง 10

อายุเกษตรกรตัวอย่างผู้ปลูกข้าวสังข์หยดเมืองพัทลุงในท้องที่ทำการศึกษ

อายุ	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
30-39 ปี	8	10.39
40-49 ปี	21	27.27
50-59 ปี	26	33.77
60-69 ปี	15	19.48
70 ปีขึ้นไป	7	9.09
รวม	77	100.00

ตาราง 11

ระดับการศึกษาของเกษตรกรตัวอย่างผู้ปลูกข้าวสังข์หยดเมืองพัทลุงในท้องที่ทำการศึกษ

ระดับการศึกษา	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
ไม่ได้ศึกษา	1	1.30
ประถมศึกษาปีที่ 4	49	63.64
ประถมศึกษาปีที่ 6	8	10.39
มัธยมศึกษาปีที่ 3	6	7.79
มัธยมศึกษาปีที่ 6 หรือเทียบเท่า	8	10.39
อนุปริญญา หรือเทียบเท่า	4	5.19
ปริญญาตรี	1	1.30
รวม	77	100.00

ตาราง 12

ประสบการณ์ของเกษตรกรตัวอย่างผู้ปลูกข้าวสังข์หยดเมืองพัทลุงในท้องที่ทำการศึกษ

จำนวนปี	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
ไม่มีประสบการณ์	40	51.95
1 ปี	8	10.39
2 ปี	8	10.39
3 ปี	6	7.79
4 ปี	7	9.09
5 ปี	2	2.60
มากกว่า 5 ปี	6	7.79
รวม	77	100.00

การปลูกข้าวสังข์หยดเมืองพัทลุง

การปลูก

แหล่งที่มาของเมล็ดพันธุ์มีความสำคัญในการผลิตข้าวสังข์หยดเมืองพัทลุงซึ่งจะต้องใช้เมล็ดพันธุ์ที่ดี โดยเมล็ดพันธุ์ที่ใช้จะต้องเป็นเมล็ดพันธุ์ที่มาจากแหล่งผลิต 3 แหล่ง คือ ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวพัทลุง ศูนย์วิจัยข้าวพัทลุง และศูนย์ข้าวชุมชน (สหกรณ์การเกษตรจังหวัดพัทลุง) เกษตรกรผู้ลงทะเบียนผลิตข้าวสังข์หยดเมืองพัทลุงได้รับเมล็ดพันธุ์ข้าวสังข์หยดพัทลุงจากศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวพัทลุง โดยได้รับในรูปแบบแตกต่างกันออกไป ได้แก่ ให้เปล่าในตำบลควนมะพร้าว ตำบลเขาเจ็ยก อำเภอเมืองพัทลุง และตำบลคอนทราย อำเภอกงหรา ให้เกษตรกรยืมเมล็ดพันธุ์ในตำบลปันแต ตำบลมะกอกเหนือ อำเภอกวนขนุน และตำบลคอนทราย อำเภอกงหรา ขยายเมล็ดพันธุ์ให้เกษตรกรในราคา กิโลกรัมละ 2 บาท ในตำบลโคกควน อำเภอควนขนุน และขยายเมล็ดพันธุ์ให้เกษตรกรในราคา กิโลกรัมละ 10 บาท ในตำบลคอนประคู้ อำเภอกงหรา

ช่วงเวลาในการปลูกข้าวสังข์หยดเมืองพัทลุง

เนื่องจากข้าวสังข์หยดเป็นข้าวเจ้าไม่ไวต่อช่วงแสงสามารถผลิตได้เฉพาะฤดูเพาะปลูกข้าวนาปีภาคใต้ซึ่งอยู่ระหว่างช่วงเดือนสิงหาคมถึงเดือนตุลาคม เกษตรผู้ปลูกข้าวสังข์หยดเมืองพัทลุง จะเริ่มทำการเพาะปลูกข้าวสังข์หยดเมืองพัทลุงในช่วงเวลาดังกล่าว มีเกษตรกรเริ่มปลูกข้าวสังข์หยดเมืองพัทลุงในช่วงเดือนสิงหาคมจำนวน 12 ราย คิดเป็นร้อยละ 15.58 เริ่มปลูกในช่วงเดือนกันยายนจำนวน 62 ราย คิดเป็นร้อยละ 80.52 และเริ่มปลูกในเดือนตุลาคมจำนวน 3 ราย คิดเป็นร้อยละ 3.90 (ดูตาราง 13)

วิธีการปลูกข้าวสังข์หยดเมืองพัทลุงและการปลูกซ่อมแซม

วิธีการปลูกมีความสำคัญและส่งผลกระทบต่อปริมาณผลผลิตข้าวสังข์หยดเมืองพัทลุง เกษตรผู้ปลูกข้าวสังข์หยดเมืองพัทลุงมีวิธีการปลูกข้าวสังข์หยดเมืองพัทลุง 3 วิธี คือ หว่านสำรวจำนวน 8 ราย คิดเป็นร้อยละ 10.39 วิธีหว่านน้ำตมจำนวน 65 ราย คิดเป็นร้อยละ 84.42 หว่านน้ำตมและหว่านสำรว 1 ราย คิดเป็นร้อยละ 1.30 และปักดำจำนวน 3 ราย คิดเป็นร้อยละ 3.90 (ดูตาราง 14) นอกจากนี้พบว่า มีเกษตรกรถึง 62 ราย ได้ทำการปลูกซ่อมแซม คิดเป็นร้อยละ 80.52 และไม่ได้ปลูกซ่อมจำนวน 15 ราย คิดเป็นร้อยละ 19.48 (ดูตาราง 15)

ตาราง 13

เดือนที่เริ่มทำการเพาะปลูกข้าวสังข์หยดเมืองพัทลุงและจำนวนเกษตรกรตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา

เดือนที่เริ่มเพาะปลูก	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
สิงหาคม	12	15.58
กันยายน	62	80.52
ตุลาคม	3	3.90
รวม	77	100.00

ตาราง 14

วิธีการเพาะปลูกข้าวสังข์หยดเมืองพัทลุงและจำนวนเกษตรกรตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา

วิธีการปลูก	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
หว่านสำรว	8	10.39
หว่านน้ำตม	65	84.42
หว่านสำรวและน้ำตม	1	1.30
ปักดำ	3	3.90
รวม	77	100.00

ตาราง 15

การปลูกซ่อมแซมข้าวสังข์หยดเมืองพัทลุงและจำนวนเกษตรกรตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา

การปลูกซ่อมแซม	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
ไม่ปลูกซ่อม	15	19.48
ปลูกซ่อม	62	80.52
รวม	77	100.00

การดูแลรักษา

การดูแลรักษา มีดังนี้

1. การกำจัดวัชพืช เป็นสิ่งสำคัญสำหรับการปลูกพืชทุกชนิดเพราะวัชพืชจะคอยแย่งอาหารจากต้นข้าวได้แก่น้ำ และธาตุอาหารต่าง ๆ วัชพืชที่พบมากที่สุด คือ หญ้า รองลงมา คือ กก และหญ้าปล้อง ดังนั้น เกษตรกรจึงจำเป็นต้องกำจัดวัชพืชจากการสำรวจ พบว่า ไม่ประสบปัญหาวัชพืชขึ้นคลุมจำนวนทั้งสิ้น 45 ราย คิดเป็นร้อยละ 58.44 และประสบปัญหาวัชพืชขึ้นคลุมและต้องกำจัดจำนวนทั้งสิ้นจำนวน 32 ราย คิดเป็นร้อยละ 41.56 (ดูตาราง 16)

วิธีการกำจัดวัชพืชเกษตรกรใช้สองวิธีในการกำจัด คือ ใช้วิธีกล ได้แก่ การถากหรือถอน กับการใช้สารเคมีกำจัดวัชพืช ซึ่งมีเกษตรกรเลือกกำจัดด้วยวิธีกลจำนวน 15 ราย คิดเป็นร้อยละ 46.88 ใช้สารเคมีจำนวน 15 ราย คิดเป็นร้อยละ 46.88 และใช้วิธีกล

ร่วมกับใช้สารเคมีกำจัดวัชพืชจำนวน 2 ราย คิดเป็นร้อยละ 6.25 (ดูตาราง 17)

สาเหตุที่เกษตรกรใช้สารเคมีในการกำจัดวัชพืช คือ ระยะเวลาและแรงงาน ส่วนสาเหตุที่เกษตรกรผู้ปลูกข้าวสังข์หยดเมืองพัทลุงไม่ใช้สารเคมีกำจัดวัชพืชเนื่องจากไม่มีความจำเป็นต้องใช้เพราะมีวัชพืชไม่มากนักสามารถกำจัดด้วยวิธีกลจำนวน 6 ราย คิดเป็นร้อยละ 40 และไม่ใช้สารเคมีเพราะปัญหาสารเคมีตกค้างจำนวน 9 ราย คิดเป็นร้อยละ 60 (ดูตาราง 18)

ผู้แนะนำสารเคมีกำจัดวัชพืช พบว่า เป็นเจ้าหน้าที่การเกษตรจำนวน 1 ราย คิดเป็นร้อยละ 6.67 เพื่อนบ้านจำนวน 4 ราย คิดเป็นร้อยละ 26.67 พ่อค้าจำนวน 5 ราย คิดเป็นร้อยละ 33.33 ประสบการณ์ตัวเองจำนวน 5 ราย คิดเป็นร้อยละ 33.33 (ดูตาราง 19)

ตาราง 16

การกำจัดวัชพืชและจำนวนเกษตรกรตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา

การกำจัดวัชพืช	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
ไม่กำจัด	45	58.44
กำจัด	32	41.56
รวม	77	100.00

ตาราง 17

วิธีการกำจัดวัชพืชและจำนวนเกษตรกรตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา

วิธีการกำจัดวัชพืช	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
ใช้วิธีกล	15	46.88
ใช้สารเคมีกำจัดวัชพืช	15	46.88
ใช้วิธีกลร่วมกับใช้สารเคมีกำจัดวัชพืช	2	6.25
รวม	32	100.00

ตาราง 18

สาเหตุของการไม่ใช้สารเคมีกำจัดวัชพืชและจำนวนเกษตรกรตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา

สาเหตุที่ไม่ใช้สารเคมีกำจัดวัชพืช	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
ไม่จำเป็นต้องใช้	6	40.00
ปัญหาสารเคมีตกค้าง	9	60.00
รวม	15	100.00

ตาราง 19

ผู้แนะนำสารเคมีกำจัดวัชพืชและจำนวนเกษตรกรตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา

ผู้แนะนำสารกำจัดวัชพืช	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
เจ้าหน้าที่เกษตร	1	6.67
เพื่อนบ้าน	4	26.67
พ่อค้า	5	33.33
ประสบการณ์ตัวเอง	5	33.33
รวม	15	100.00

2. การกำจัดศัตรูพืช ถือว่าเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการปลูกพืชทุกชนิดรวมถึงข้าว-สังข์หยดเมืองพัทลุง เพราะศัตรูพืชจะทำลายต้นข้าว จากการสำรวจ พบว่า ไม่ประสบปัญหาศัตรูพืชจำนวนทั้งสิ้น 39 ราย คิดเป็นร้อยละ 50.65 และประสบปัญหาการทำลายของศัตรูพืชจำนวนทั้งสิ้นจำนวน 38 ราย คิดเป็นร้อยละ 49.35 โดยศัตรูพืชที่สำคัญ ได้แก่ หนู รองลงมา คือ หอยเชอรี่

การกำจัดศัตรูพืช โดยมีเกษตรกรกำจัดศัตรูพืช 31 ราย คิดเป็นร้อยละ 81.58 ของตัวอย่างเกษตรกรที่ประสบปัญหาการทำลายของศัตรูพืช ไม่มีกำจัดศัตรูพืช 7 ราย คิดเป็นร้อยละ 18.42 ของเกษตรกรตัวอย่างที่ประสบปัญหาการทำลายของศัตรูพืช วิธีการกำจัดศัตรูพืชเกษตรกรใช้ 2 วิธีในการกำจัด คือ ใช้วิธีกล ได้แก่ การทำลายโดยการดักด้วยกรง การเก็บทำลาย และการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช ซึ่งมีเกษตรกรเลือกกำจัดด้วยวิธีกลจำนวน 11 ราย คิดเป็นร้อยละ 35.48 ของเกษตรกรตัวอย่างที่กำจัดศัตรูพืช ใช้สารเคมีจำนวน 13 ราย คิดเป็นร้อยละ 41.94 ของเกษตรกรที่กำจัดศัตรูพืช และใช้วิธี

กรร่วมกับใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชจำนวน 7 ราย คิดเป็นร้อยละ 22.58 ของเกษตรกรที่กำจัดศัตรูพืช (ดูตาราง 21)

แหล่งที่มาของสารเคมีกำจัดศัตรูพืช พบว่า เกษตรกรซื้อจากร้านค้าจำนวน 20 ราย คิดเป็นร้อยละ 100 ของเกษตรกรที่กำจัดศัตรูพืชด้วยสารเคมี (ดูตาราง 21)

ผู้แนะนำสารเคมีกำจัดศัตรูพืช พบว่า เป็นเจ้าหน้าที่การเกษตรจำนวน 2 ราย คิดเป็นร้อยละ 10 ของเกษตรกรที่กำจัดศัตรูพืชด้วยสารเคมี เพื่อนบ้านจำนวน 12 ราย คิดเป็นร้อยละ 60 ของเกษตรกรที่กำจัดศัตรูพืชด้วยสารเคมี พ่อค้าจำนวน 2 ราย คิดเป็นร้อยละ 10 ของเกษตรกรที่กำจัดศัตรูพืชด้วยสารเคมี ประสบการณ์ตัวเองจำนวน 4 ราย คิดเป็นร้อยละ 20 ของเกษตรกรที่กำจัดศัตรูพืชด้วยสารเคมี (ดูตาราง 22)

นอกจากนี้มีเกษตรกรที่ไม่ใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชจำนวน 11 ราย สาเหตุที่เกษตรกรไม่ใช้สารเคมี คือ ไม่มีความจำเป็นต้องใช้เนื่องจากการทำลายของศัตรูพืชน้อยจำนวน 1 ราย คิดเป็นร้อยละ 9.09 ของเกษตรกรที่ไม่ใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช และกลัวปัญหาเรื่องสารเคมีตกค้างจำนวน 10 ราย คิดเป็นร้อยละ 90.91 ของเกษตรกรที่ไม่ใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช (ดูตาราง 23)

ตาราง 20

จำนวนเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างที่พบปัญหาศัตรูพืชแต่ละประเภทที่ใช้ในการศึกษา

ศัตรูพืช	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
หนุอย่างเดียว	14	18.18
หอยเชอรี่อย่างเดียว	17	23.38
หนุ หอย	7	9.09
ไม่มีศัตรูพืช	39	50.65
รวม	77	100.00

ตาราง 21

จำนวนเกษตรกรตัวอย่างในกลุ่มตัวอย่างที่เลือกใช้วิธีกำจัดศัตรูพืชในแต่ละวิธีประสบปัญหาการทำลายของศัตรูพืช

วิธีกำจัด	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
วิธีกล	11	28.95
สารเคมี	13	34.21
สารเคมีและวิธีกล	7	18.42
ไม่กำจัด	7	18.42
รวม	38	100.00

ตาราง 22

จำนวนเกษตรกรในกลุ่มตัวอย่างที่ได้รับคำแนะนำในการใช้สารเคมีกำจัดวัชพืช

ผู้แนะนำสารเคมี	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
พ่อค้า	2	10.00
เพื่อนบ้าน	12	60.00
เจ้าหน้าที่การเกษตร	2	10.00
ประสบการณ์ของตัวเอง	4	20.00
รวม	20	100.00

ตาราง 23

จำนวนเกษตรกรในกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชในแต่ละเหตุผล

สาเหตุที่ไม่ใช้สารเคมี	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
ไม่จำเป็นต้องใช้	1	9.09
ปัญหาสารเคมีตกค้าง	10	90.91
รวม	11	100.00

3. การให้ปุ๋ย เป็นสิ่งสำคัญสำหรับการปลูกพืชทุกชนิดเพราะปุ๋ยเป็นแหล่งธาตุอาหารหลักที่สำคัญของข้าว เนื่องจากว่าธาตุอาหารในดินมีไม่เพียงพอต่อความต้องการของข้าวสังข์หยดเมืองพัทลุง ดังนั้น เกษตรกรจึงมีความจำเป็นต้องให้ปุ๋ยแก่ข้าวสังข์หยดเมืองพัทลุง ปุ๋ยที่ใช้มีสองประเภท คือ ปุ๋ยอินทรีย์กับปุ๋ยอนินทรีย์หรือปุ๋ยเคมี จากการสำรวจพบว่า เกษตรกรทุกรายให้ปุ๋ยแก่ข้าวสังข์หยดเมืองพัทลุง โดยคิดเป็นร้อยละ 100 โดยใส่ปุ๋ยจำนวน 2 ครั้ง จำนวน 24 ราย คิดเป็นร้อยละ 31.17 ให้ปุ๋ยจำนวน 3 ครั้ง จำนวน 52 ราย คิดเป็นร้อยละ 67.53 และให้ปุ๋ยจำนวน 4 ครั้ง จำนวน 1 ราย คิดเป็นร้อยละ 1.30 (ดูตาราง 24)

ปุ๋ยที่เกษตรกรใช้มีสองประเภท คือ ปุ๋ยเคมี และปุ๋ยหมักอินทรีย์ซึ่งเป็นปุ๋ยหมักที่กรมพัฒนาที่ดินแจกให้แก่เกษตรกร โดยเกษตรกรใช้ปุ๋ยเคมีจำนวน 77 ราย คิดเป็นร้อยละ 100 และใช้ปุ๋ยหมักอินทรีย์จำนวน 66 ราย คิดเป็นร้อยละ 85.71 และไม่ใช้ปุ๋ยหมักอินทรีย์จำนวน 11 ราย คิดเป็นร้อยละ 14.29 (ดูตาราง 25)

การให้ปุ๋ยเคมีจะต้องให้ปุ๋ยตามระยะการเจริญเติบโตของต้นข้าวเพื่อที่จะให้ต้นข้าวได้รับธาตุอาหารหลักอย่างเพียงพอตามความต้องการของต้นข้าวแต่ละระยะ การให้ปุ๋ยเคมีของเกษตรกร พบว่า เกษตรกรให้ปุ๋ยเคมีจำนวน 1 ครั้ง จำนวน 13 ราย คิดเป็นร้อยละ 16.88 ให้ปุ๋ยเคมีจำนวน 2 ครั้ง จำนวน 52 ราย คิดเป็นร้อยละ 67.53 และให้ปุ๋ยเคมีจำนวน 3 ครั้ง จำนวน 2 ราย คิดเป็นร้อยละ 2.60 (ดูตาราง 26)

แหล่งที่มาของปุ๋ยเคมี พบว่า เกษตรกรซื้อปุ๋ยจากร้านค้าจำนวน 52 ราย คิดเป็นร้อยละ 67.53 จากสหกรณ์การเกษตรจำนวน 2 ราย คิดเป็นร้อยละ 2.60 และจากกลุ่มสังข์จำนวน 18 ราย คิดเป็นร้อยละ 23.37 (ดูตาราง 27)

ผู้แนะนำการใช้ปุ๋ย พบว่า เจ้าหน้าที่เกษตรกรเป็นคนแนะนำจำนวน 33 ราย คิดเป็นร้อยละ 42.86 เพื่อนบ้านเป็นคนแนะนำจำนวน 13 ราย คิดเป็นร้อยละ 16.88 พ่อค้าปุ๋ยเคมีเป็นคนแนะนำจำนวน 6 ราย คิดเป็นร้อยละ 7.79 และใช้ตามประสบการณ์ตัวเองจำนวน 25 ราย คิดเป็นร้อยละ 32.47 (ดูตาราง 28)

ตาราง 24

จำนวนเกษตรกรในกลุ่มตัวอย่างที่เลือกการใส่ปุ๋ยแต่ละวิธี

จำนวนการให้ปุ๋ย	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
2 ครั้ง	24	31.17
3 ครั้ง	52	67.53
4 ครั้ง	1	1.30
รวม	77	100.00

ตาราง 25

จำนวนเกษตรกรในกลุ่มตัวอย่างที่ใส่ปุ๋ยหมักอินทรีย์

การใส่ปุ๋ยหมักอินทรีย์	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
ใช่	66	85.71
ไม่ใช่	11	14.29
รวม	77	100.00

ตาราง 26

จำนวนเกษตรกรในกลุ่มตัวอย่างที่ใส่ปุ๋ยเคมีในแต่ละวิธี

จำนวนการให้ปุ๋ยเคมี	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
1	13	16.88
2	52	67.53
3	2	2.60
รวม	77	100.00

ตาราง 27

จำนวนเกษตรกรในกลุ่มตัวอย่างที่ซื้อปุ๋ยเคมีในแต่ละแหล่ง

แหล่งที่มาของปุ๋ย	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
ร้านค้า	52	67.53
สหกรณ์การเกษตร	2	2.60
กลุ่มสัจจะ	18	23.38
รวม	77	100.00

ตาราง 28

จำนวนเกษตรกรตัวอย่างที่ได้รับคำแนะนำการใช้ปุ๋ยเคมีในแต่ละช่องทาง

ผู้แนะนำการใช้ปุ๋ยเคมี	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
เจ้าหน้าที่การเกษตร	33	42.86
เพื่อนบ้าน	13	16.88
พ่อค้า	6	7.79
ประสบการณ์ของตัวเอง	25	32.47
รวม	77	100.00

4. การให้น้ำ การปลูกข้าวสังข์หยดเมืองพัทลุงมีความจำเป็นที่จะต้องให้น้ำอยู่ตลอดเวลา ถ้าข้าวสังข์หยดเมืองพัทลุงขาดน้ำจะทำผลผลิตลดลงหรือไม่ให้ผลผลิตเลย โดยแหล่งน้ำที่เกษตรกรใช้ ได้แก่ ระบบชลประทานจำนวน 18 ราย คิดเป็นร้อยละ 23.38 สูบจากแหล่งน้ำธรรมชาติ 2 ราย คิดเป็นร้อยละ 2.60 และน่าน้ำฝน 57 ราย คิดเป็นร้อยละ 74.03 (ดูตาราง 29)

5. การตัดข้าวปน ในการผลิตข้าวสังข์หยดเมืองพัทลุงมีความจำเป็นในการกำหนดคุณภาพของข้าวโดยต้องไม่มีผสมข้าวพันธุ์อื่น ดังนั้น จึงจำเป็นที่จะต้องควบคุมการผลิตตั้งแต่ในแปลงนาเพราะในแปลงนามีข้าวพันธุ์อื่นงอกขึ้นมาด้วย ดังนั้น เกษตรกรจำเป็นที่จะต้องตัดข้าวปน โดยเกษตรกรตัดข้าวปนจำนวน 28 ราย คิดเป็นร้อยละ 36.36 ไม่ตัดข้าวปนจำนวน 49 ราย คิดเป็นร้อยละ 63.64 (ดูตาราง 30)

ตาราง 29

จำนวนเกษตรกรในกลุ่มตัวอย่างที่ใช้แหล่งน้ำจากแหล่งต่าง ๆ

แหล่งน้ำ	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
ระบบชลประทาน	18	23.38
สูบน้ำจากแหล่งน้ำธรรมชาติ	2	2.60
น่าน้ำฝน	57	74.03
รวม	77	100.00

ตาราง 30

จำนวนเกษตรกรในกลุ่มตัวอย่างที่ตัดข้าวปนในแปลงนา

การตัดข้าวปน	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
ตัดข้าวปน	28	36.36
ไม่ตัดข้าวปน	49	63.64
รวม	77	100.00

6. การเก็บเกี่ยวข้าวสังข์หยดเมืองพัทลุง เกษตรกรผู้ผลิตข้าวสังข์หยดเมืองพัทลุง จะเก็บเกี่ยวข้าวสังข์หยดเมืองพัทลุงในช่วงเดือนมกราคมและเดือนกุมภาพันธ์ โดยเกษตรกรผู้ผลิตข้าวสังข์หยดเมืองพัทลุงจะเก็บเกี่ยวข้าวสังข์หยดเมืองพัทลุงในเดือนมกราคมจำนวน 11 ราย คิดเป็นร้อยละ 14.29 และเก็บเกี่ยวในช่วงเดือนกุมภาพันธ์จำนวน 66 ราย คิดเป็นร้อยละ 85.71 (ดูตาราง 31)

วิธีการเก็บเกี่ยวข้าวสังข์หยดเมืองพัทลุงมีสองวิธี ได้แก่ รถเกี่ยวนวดข้าวและแรงงานคน โดยใช้รถเกี่ยวนวดข้าวจำนวน 74 ราย คิดเป็นร้อยละ 96.10 และแรงงานคนจำนวน 3 ราย คิดเป็นร้อยละ 3.90 (ดูตาราง 32)

7. การจำหน่ายผลผลิตข้าวสังข์หยดเมืองพัทลุง เกษตรกรผู้ผลิตจำหน่ายผลผลิตข้าวสังข์หยดเมืองพัทลุง ณ แปลงนาทั้งหมดจำนวน 10 ราย คิดเป็นร้อยละ 12.99 ขายผลผลิต ณ แปลงนาบางส่วนจำนวน 28 ราย คิดเป็นร้อยละ 36.36 และไม่ขายผลผลิต ณ แปลงนาจำนวน 39 ราย คิดเป็นร้อยละ 50.65 (ดูตาราง 33)

โดยเกษตรกรขายข้าวสังข์หยดเมืองพัทลุงให้กับโรงสีจำนวน 13 ราย คิดเป็นร้อยละ 34.21 ขายให้กับวิสาหกิจชุมชนจำนวน 14 ราย คิดเป็นร้อยละ 36.84 และอื่น ๆ ได้แก่ เพื่อนบ้าน เป็นต้น จำนวน 11 ราย คิดเป็นร้อยละ 28.95 ของเกษตรกรผู้ผลิตข้าวสังข์หยดเมืองพัทลุง ณ แปลงนา (ดูตาราง 34)

ตาราง 31

จำนวนเกษตรกรในกลุ่มตัวอย่างที่เก็บเกี่ยวในเดือนมกราคมและเดือนกุมภาพันธ์

เดือนเก็บเกี่ยว	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
มกราคม	11	14.29
กุมภาพันธ์	66	85.71
รวม	77	100.00

ตาราง 32

จำนวนเกษตรกรในกลุ่มตัวอย่างที่เก็บเกี่ยวในแต่ละวิธี

วิธีการเก็บเกี่ยว	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
รถเกี่ยวนวดข้าว	74	96.10
แรงงานคน	3	3.90
รวม	77	100.00

ตาราง 33

จำนวนเกษตรกรในกลุ่มตัวอย่างที่เลือกวิธีจำหน่าย ณ แปลงนา

การขายข้าวเปลือก ณ แปลงนา	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
ขายทั้งหมด	10	12.99
ขายบางส่วน	28	36.36
ไม่ขาย	39	50.65
รวม	77	100.00

ตาราง 34

จำนวนเกษตรกรในกลุ่มตัวอย่างที่เลือกแหล่งจำหน่ายในแต่ละแหล่ง

ขายให้กับ	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
โรงสี	13	34.21
ขายให้กับวิสาหกิจชุมชน	14	36.84
อื่น ๆ	11	28.95
รวม	38	100.00